

Preek Breukelen

d.d. 24 december 2016, Kerstnacht
Jesaja 9:1-6 & Lucas 20:1-20

'Dit zal voor jullie het teken zijn...'

Gemeente van Jezus Christus,

Het zal een jaar of twee à drie geleden zijn dat ik in een Kerstpreek vertelde hoeveel moeite ik heb gedaan om met mijn ouders in een tuincentrum een kerststalletje te kopen. Zalen vol ballen, versiersels, gezellige Engelse huisjes en kerkjes, en ga zo maar door. Ergens weggestopt in een hoekje stonden enkele kerststalletjes die overigens geen van allen uitblonden in originaliteit. Maar het is gelukt. Maria en Jozef, het kindje in een kribbe, herders met schapen, drie koningen met hun cadeaus en een engel die er eigenlijk aan een touwtje boven hoort te zweven. Een prachtig tafereeltje dat een warm en knus gevoel geeft. Een samenraapsel van de stalscène van Lucas, het bezoek van de wijzen uit Matteüs, en een os en een ezel die geplukt zijn uit het niet-canonieke evangelie van pseudo-Matteüs. Maar wat betekent het? Wat betekent de geboorte van Jezus? En wat wil Lucas ons vertellen met zijn bijzondere verhaal?

Ik vind het overigens geen straf om naar een tuincentrum te gaan. Wat me de laatste tijd wel opvalt, is dat je struikelt over de schappen vol met Boeddhabeeldjes. En dan niet alleen in tuincentra; je ziet ze overal. De hoeveelheid Boeddha's doet me vermoeden dat er gemiddeld in ieder huis wel drie moeten staan. Het zijn ook best mooie beeldjes. En van die mediterende Boeddha gaat ook een zekere rust uit. Het zou me er overigens niet verbazen wanneer over enkele eeuwen er onderzoek gedaan wordt in de Nederlandse bodem en er zoveel van die beeldjes gevonden worden dat de onderzoekers tot de conclusie komen dat Nederland aan het begin van de 21ste eeuw een boeddhistisch land was. Gek is dat eigenlijk, dat die beeldjes zoveel aantrekkingskracht hebben. Terwijl het grootste deel van de bezitters waarschijnlijk niets of nauwelijks iets weten van het boeddhisme, laat staan ooit een boeddhistische tekst hebben gelezen of een boeddhistische tempel hebben bezocht. Mocht u er ooit één bezoeken, blijf vooral van de stekkers van de versterker af. Maar ondanks ons redelijke gebrek aan kennis is het beeld van Boeddha voor iedereen een teken van rust, van vrede en vredelievendheid.

Misschien ligt dat wel aan de afstand die het boeddhisme heeft tot onze cultuur en onze geschiedenis. Een veilige afstand van een exotische levenshouding die niet besmeurd is in de tijd. Een kerststalletje roept bij Nederlanders soms hele andere associaties op. Hoe hard het hemels leger ook zingt van *'eer aan God in de hoogste hemel en vrede op aarde voor alle mensen die Hij liefheeft'*, veel mensen leggen de associatie niet meer tussen Jezus en vrede. Het christendom dat aan de haal is gegaan met zijn leer, zijn nabijheid en zijn belofte van een nieuwe werkelijkheid, heeft vaak genoeg laten zien niets van die vrede begrepen te hebben. Het opstandige geluid tegen de macht verstomde toen de kerk zelf macht kreeg. Met alle gevolgen van dien, van kruistochten tot verwerpelijke allianties met dodelijke regimes. En als dat al niet op het netvlies staat van mensen, dan wel de eigen ervaringen in de kerk die soms zo liefdeloos en

dogmatisch is, dat het voelde als een juk dat snel afgeworpen moest worden. En velen hebben de kerk verlaten, voor velen spreekt het verhaal van Jezus geboorte niet meer. En dat is jammer, want waar de kerk de geboorte van licht niet weet te vertalen, vallen mensen in een vacuüm. Een leegte ontstaat die door de een wordt gevuld met nieuwe vormen van religiositeit en door de ander met een overgave aan het consumptisme dat de wereld kenmerkt.

Lucas schrijft zijn evangelie over Jezus ergens rond het jaar 80 na Christus. Zo'n 10 jaar daarvoor, in het jaar 70 na Christus, waren de Romeinen alle opstanden in Israël zat en hebben toen Jeruzalem en de Tempel met de grond gelijk gemaakt, ontelbare inwoners op gruwelijk wijze afgeslacht en vervolgens de joodse bevolking in de verstrooiing gedreven. Een ongelofelijk diepe ervaring van ellende en onmacht, van twijfel over de aanwezigheid van God. Tegen die achtergrond vertelt Lucas over Jezus. Hij gebruikt onder andere het oudere evangelie van Marcus als voorbeeld en voegt er in ieder geval een bijzonder geboorteverhaal aan toe. Een geboorteverhaal dat begint met de woorden: *'In die tijd kondigde keizer Augustus een decreet af...'* Nou was die Augustus nog lang niet zo'n slechte Romeinse keizer als we wel eens willen geloven. Hij wist een redelijke vrede tot stand te brengen en bracht vernieuwingen die goed waren voor de welvaart van zijn rijk. Maar de eerste lezers van het evangelie zullen bij het begin van het geboorteverhaal door de recente ervaringen vooral de duistere kant van het Romeinse Rijk gevoeld hebben. Rome als verwoester. Rome als vervolger. Rome als dreiging. Rome als duisternis. En, zo vertelt Lucas ons, in die duisternis grijpt God in. Hij die zo afwezig lijkt, laat van zich horen. De hemel die gesloten lijkt, heeft zich geopend. Maar op een andere manier dan wij denken of verwachten.

Had God met zijn goddelijke macht niet gewoon de keizer van Rome van zijn troon kunnen stoten? Had Hij zijn zoon niet kunnen plaatsen op een gouden troon? Had Hij niet met een knip van zijn vingers de wereld kunnen veranderen? Als je het beeld van God hebt die ergens in de hemel troont en in zijn almacht onze wereld gebruikt als een speelveld, dan kun je je dat afvragen. Maar de Bijbel laat ons zien dat onze God anders is en op andere wijze te werk gaat. Een soms mysterieuze wijze waarin de mens geen pion is in een goddelijk schaakspel, maar een bondgenoot van een nieuwe toekomst. Hemel en aarde werken daarin samen. Althans, dat is de voortdurende uitnodiging die doorklinkt in die aloude verhalen. *'Mens, ik zet je in vrijheid. Kies de wegen die ik je wijs en de wereld wordt een hemel op aarde.'* Maar het is ook een Bijbel lang een bondgenootschap dat door de mens vergeten wordt. De wegen van de wereld lijken aantrekkelijker, onze eigen wegen lijken aantrekkelijker. Wie heeft de adem en de kracht voor een ver visioen? Wie bouwt er niet liever op de wankele zekerheden die we nu eenmaal kennen dan op een belofte en een vergezicht?

Lucas zet de geboorte van Jezus in het decor van het Romeinse Rijk. Een duistere nacht waarin de mens onmachtig lijkt om de weg te zien naar nieuwe toekomst. Maar zoals we al bij de profeten zien, de oorzaak van de duisternis wordt ook bij Lucas niet enkel buiten onszelf gelegd. Het is niet enkel dat Romeinse Rijk, of in onze tijd Wall Street, IS of Poetin. Jozef en zijn aanstaande vrouw Maria die zwanger is, trekken vanwege de volkstelling van Nazareth naar Bethlehem, omdat dat de plaats is waar Jozef vandaan komt. Als dan de tijd aanbreekt van de bevalling, wikkelt Maria het kind in een doek en legt Hem in een voederbak, omdat er voor hen geen plaats was in het nachtverblijf van

de stad. Of in normaal Nederlands: er was geen plaats voor hen in de herberg. Nadat de grootmacht Rome als dreigend decor is geschilderd, is er voor dat kind, zoon van God, zelfs in eigen land geen plek. Bethlehem, dat in de profeten genoemd wordt als stad waar de messias geboren wordt, is vol. De herberg is vol. Het is een opmerking waarbij ik mezelf altijd de vraag stel of er in onze wereld wel ruimte is voor Jezus, plaats voor geboorte van licht en liefde, ruimte voor nieuwe toekomst. Zit de wereld daar op te wachten? Zitten wij daar wel op te wachten? Of is ons eigen hart te gevuld met wereldse zaken, te gevuld met de zorgen en beslommingen van alledag? In het Weihnachts-oratorium van Bach zit zo'n prachtig koraal met de tekst: *Ach mein herzliebtes Jesulein, mach Dir ein rein sanft Bettelein zu ruhen in meines Herzen Schrein daß ich nimmer vergesse Dein.* Wat vrijelijk vertaald kan worden met: *Ach mijn allerliefste kleine Jezus, maak voor jezelf een schoon zacht bedje om te rusten in de schrijn van mijn hart, opdat ik je nooit vergeet.* Heb ik plaats voor Jezus? Of is mijn herberg ook vol.

Alsof Lucas geen vertrouwen heeft dat de geboorte van het kind ook maar ergens serieus genomen wordt, wordt de blijde boodschap meegedeeld aan herders die de nacht in het veld doorbrengen, waar ze de wacht hielden bij hun kudde. Bijna onvoorstelbaar. Herders hadden in die tijd nauwelijks aanzien, ze waren het schorem van hun tijd. Wat doen die engelen daar? Hadden ze niet beter naar de wereldlijke machthebbers kunnen gaan of naar de religieuze leiders? Het bijzondere van het beeld dat Lucas hier schetst, is dat het teruggrijpt op al die beelden van het Oude Testament waar gesproken wordt over herders wanneer de leiders van het volk worden aangesproken. Leiders, koningen, priesters, mensen die de heilige taak hebben het volk te hoeden, om herders te zijn van de kudde. Maar Rome heeft laten zien hoe ze haar kudde slacht en de religieuze kliek waar Jezus later mee in conflict komt, lijkt enkel te gaan voor traditie en aanzien. Zij die herders zouden moeten zijn, zijn wolven geworden. En nu komen de engelen bij gewone herders in het veld. Herders die betrouwbaar zijn. Herders die waken bij hun schapen in de nacht, in de diepe duistere nacht. En aan hen wordt de blijde boodschap verkondigd dat heden hun redder geboren is, de messias, de Heer. Een nieuwe leider, een andere herder die in godsnaam zijn volk en de wereld zal hoeden en beschermen in zijn liefde. Een herder die de wereld voor zal gaan op de weg naar nieuwe toekomst; weg uit de duisternis naar het licht van de nieuwe dag.

De engel van de Heer zegt tegen de herders: *'Dit zal voor jullie het teken zijn: jullie zullen een pasgeboren kind vinden dat in een doek gewikkeld in een voerbak ligt.'* Dit zal voor jullie het teken zijn! Een teken. Als er in de evangeliën gesproken wordt over een teken, dan gaat het altijd over betekenis. De hemel wil ons wat laten zien in het teken, wil ons iets vertellen. En hier is dat inderdaad dat de herders het hemelse kind niet zullen vinden zoals ze zouden verwachten, niet in een paleis, maar in alle kwetsbaarheid, in een stal, enkel in een doek gewikkeld, in een voerbak. Zo begint Gods toekomst. In het kwetsbare en breekbare, gezien en geprezen door de minsten in onze wereld. Gewikkeld in een doek, alsof de doeken van zijn graflegging al voorzegd worden. De herder die de wij in Jezus ontvangen is niet van het juk, is niet van het dogma. De naam Jezus betekent 'de Eeuwige redt'. In zijn naam zit de Godsnaam, 'Ik zal er zijn.' In Jezus heeft God onder ons willen wonen. In Jezus is God aanwezig. In Jezus vinden we redding, vinden we een tegenwoord tegen de hardheid van de wereld, vinden we licht dat de duisternis verdrijft. Niet met juk en dogma, maar met ontferming en met liefde. Niet op een hoge troon, maar in de eenvoud en breekbaarheid van een

menselijk leven. Bereid de weg van de liefde te gaan, bereid zichzelf te breken, door de dood heen tot nieuw leven.

Ik heb een kerststalletje onder de kerstboom staan. Knus en gezellig. En het herinnert me steeds weer aan die mooie kerstdagen van vroeger, toen ik nog kind was en de wereld nog simpel. Een idyllisch stalletje waarbij het lijkt alsof Maria en Jozef het prima voor elkaar hadden. De rauwheid kende ik nog niet. En nu, met alle oorlogen en aanslagen als decor, met alle economie en het eigen ik als reële machten, kijk ik anders naar de stal. Ieder beeldje vertelt een verhaal, ieder figuur heeft betekenis. Ze zeggen iets over Jezus. Over het kind dat grootse dingen zal doen. Een mens van godswege die ons voorgaat en leert. Die ons niet laat opslokken door de duisternis, maar ons wegen geeft naar nieuwe toekomst, Gods toekomst. Wonderbare raadsman, Goddelijke held, Eeuwige Vader, Vredevorst. Niet op een hoge troon, maar onder ons, in ons hart. En waar Hij een kribbe vindt in mensenharten, herder is van onze geest, zal de duisternis verdwijnen.

In de Naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.